

Kaksi Ilomantsia?

Turve herättää tunteita Ilomantsissa.

Nopealla vilkaisulla näyttää, että paikkakunnan väki jakautuu turvetuotannon lisäämisen ja soitten ennallaan pitämisen kannattajiin. Tarkemmin katsottuna asetelma on paljon moninaisempi – suurin osa ihmisistä ei ole lukinnut kantaansa ja puntaroi huolellisesti eri puolia.

Siirtymä turpeen käytöstä kestävämpiin vaihtoehtoihin näyttää nykytiedon valossa väistämättömältä, mutta herättää samalla huolta huomisesta. Ilman jaettua näkemystä hyvästä tulevaisuudesta, siirtymästä tulee hankala, katkonainen ja epäreilu. Ongelmana on, että kantansa lukinneiden asema julkisuudessa sekä kytkeytyneisyys Ilomantsia laajempiin politiikan ja elinkeinoelämän rakenteisiin on muita vahvempi. Tämä edistää siiloutumista ja vie pohjaa yhteiseltä näkemykseltä.

Turpeesta on tullut yksi siiloutumisen keskeisistä symboleista. Suokasvien epätäydellisen hajoamisen myötä syntyneen jäännöksen ympärille keräännytään eri näkökulmista kuin muinaiskäräjille.

Turpeelle kehitetään omaan lähestymistapaan soveliaista kulttuuria, perinteitä, sutkauksia, sankaritarinoita ja niin poispäin. Omaan symbolimerkitykseen myös tarraudutaan kuin oljenkorteen, kun maailma ympärillä alkaa muuttua. Tätä tarrautumista nähdään politiikan puhetilaisuuksista somealustoille.

Joillekin symbolista tulee tutkittua tietoa tärkeämpi elämänohje. Symboli luo uskoa polusta loistavaan tulevaisuuteen ja ehkäisee ihmisiä tarkastelemasta omaa polkuaan kriittisesti. Ihmisen normaali puolustus on, että lähiympäristön muutoksia pidetään vähäisinä ja arkipäiväisinä verrattuna dramaattisiin globaaleihin esimerkkeihin luonnontuhosta. Ihmiset kuvittelevat usein kuuluvansa vaikkapa ilmastomuutoksen voittajiin.

Todellisuudessa ympäristöruletti ei tietenkään anna mahdollisuuksia valita tulevaisuuden voittajia ja häviäjiä: vieraslajien leviäminen, kulutustrendit, merivirtojen muutos, väestömuutokset ja ennen kaikkea niiden yhteisvaikutukset ovat vaikeasti ennakoitavia ja kallistavat oletetut trendit helposti pääläelleen.

Kokonaiskestävyyttä Ilomantsiin

Suomen nykyisen [hallituksen ohjelmassa](#) tuodaan esiin *kokonaiskestävyys*: kehityksen eri ulottuvuuksia – ekologista, taloudellista, poliittista, sosiaalista ja kulttuurista – ei pitäisi tarkastella irrallaan toisistaan vaan, kuten ne todellisuudessaakin toimivat, yhteyksiensä kautta. Ajatellaan vaikka Itä-Suomen väestökehityksen, maankäytön, energiaratkaisujen, turvallisuustilanteen ja luonnontilan yhteyksiä toisiinsa. Valtion iso rooli eri lohkoilla itäisessä Suomessa tekee siitä erityisen ison pelurin kokonaiskestävyyden takaajana.

Jotkut näkevät kokonaiskestävyys-käsitteessä ketunhännän, jolla luontoarvoista tingitään tasapuolisuuden nimissä. Toiset kuitenkin pitävät sitä ainoana mahdollisuutena aidosti pysyvään siirtymään, jossa kaikki tekijät on huomioitu tasapuolisesti siinä vaiheessa, kun hankaluuksia alkaa tulla eteen.

Itä-Suomen yliopiston, Suomen ympäristökeskuksen ja MSL:n Vaara-Karjalan kulttuuriyhdistyksen yhteinen [Suo 2.0-hanke](#) pyrkii kokonaiskestävyyden paikallistamiseen turvesiirtymän tapauksessa. On varmaan totta, että turpeen käytön välitön lopettaminen varsinkin nykyisessä turvallisuuspoliittisessa ilmapiirissä on haaveilua. Yhtä totta kuitenkin on, että turpeen nykyisenlainen käyttö on ilmasto- ja luontosyistä puhumattakaan niiden vaikutuksesta ihmisten hyvinvoinnille painumassa jo historiaan.

Askelmerkit oikeudenmukaiselle suolle

Yhdenkin kokonaiskestävyyden ulottuvuuden huomiotta jättäminen tulee vastaan ennemmin tai myöhemmin. Ei ehkä heti mutta seuraavalla tai sitä seuraavalla vaalikaudella - joka tapauksessa luonnon näkökulmasta liian lyhyessä aikaikkunassa.

Miten tätä eri näkökulmien toisiinsa nivoutumista sitten tulisi lähestyä?

Ensimmäiseksi on ymmärrettävä luontopääoman pelkkää luonnonvaraa laajempi ja kauaskantoisempi muoto. Mitä enemmän luonnontila globaalisti heikkenee, sitä enemmän kasvaa paikallisesti säästyneen luonnon itseisarvo.

Mikään ei ole tehokkaampaa *luontotilinpitoa* kuin materiaalin uusiutuvuus, jalostusasteen nosto sekä tietenkin kaikkein haavoittuvimpien luonnon elementtien korvaaminen vähemmän haavoittuvilla.

Tämäntapaista ajattelua tulee kärsivällisesti hivuttaa kohti poliittisen päätöksenteon ylärekisteriä aina kun tehdään isoja ratkaisuja luonnonvaratuotantoon, liikenneinfrastruktuuriin ja muuhun maankäyttöön liittyen.

Toiseksi on taattava paikallisestikin huolellinen, avoin ja kaikkia arvostava viestintä. On vaikea irtautua perinteisestä katsantokannasta, jos oikeudenmukaisuutta tarkastellaan yksinomaan omistuskysymyksenä. Luontoon liittyy mitä erilaisempia motiiveja ja kytkentöjä – omistautumista – jota suomalainen ylpeydenaihe *jokaisen oikeus* korostaa.

Oikeudenmukainen siirtymä edellyttää kulttuurista lähestymistapaa, aiemmin mainittujen turpeen symbolimerkitysten purkamista ja yhdessä tarkastelua.

Kolmanneksi kaikki tahot on rohkaistava murroksen vaatiman *siirtymäosaamisen kasvattamiseen*. Varhaiskasvatus, koulut, järjestöt ja viranomaiset ovat itsestäänselvyyskiä. Tärkeätä on silti myös päästä vapaaksi ihmisen itse muokkaamista sektorirajoista, jotka estävät näkemästä yhteyksiä vaikkapa kansanterveyden ja maankäytön välillä. Tai estävät perinteisten metsäalan ammattilaisten siirtymisen ennallistamistoimiin.

Osaamisen uudistaminen luonnonvara-alalla on potentiaalisesti tuottoisa investointikohde tulevaisuudessa.

Kokonaiskestävyysmalli hakee vielä muotoaan valtioneuvoston hankkeissa ja ylätason ennallistamissuunnitelmissa. Olisi ensiarvoisen tärkeätä saada prosessiin mukaan paikallisia ääniä erilaisissa kuulemis- ja osallistamistilaisuuksissa.

Kirjoittaja, Yliopistonlehtori Simo Häyrynen johtaa Suo 2.0 -hanketta Itä-Suomen yliopistossa ja on Suomen Luontopaneelin jäsen

Kuvat: Eetu Vänskä